

LITURGIJSKA ZAJEDNICA VJERNIKA

Još prije nego što je na podnožju gore Sinajske od karavane mnogobrojnih potomaka Izraelovih postao bogoštovni narod, bilo je malih i nedovoljno formiranih bogoštovnih zajednica. Božji je narod u eminentno sakralnom značenju (ho laós) tvorio bogoštovnu zajednicu zvanu kraljevstvom svećeničkim. Bogoštovno obilježje te zajednice dolazilo je na osobiti način do izražaja u obredu žrtvovanja pashalnog janjeta i u blagovanju pashalne večere.

Posrednik između Boga i ljudi, Krist Spasitelj, formirao je savršenu zajednicu pravih štovatelja Božjih i htio je da ta zajednica trajno ostane. Prva novozavjetna bogoštovna zajednica bila je sveta Nazaretska obitelj. Nešto šira liturgijska zajednica, koju je predvodio sam Spasitelj, bila je družina Krista i njegovih apostola i učenika: »Popeo se na planinu Isus i ondje je sjedio s učenicima svojim« (Iv, 6, 1). Starozavjetna bogoštovna zajednica prešla je u novozavjetnu po Kristovoj pashalnoj večeri i pashalnoj žrtvi. Kod svete Večere sudjelovali su s Kristom dvanaestorica apostola: »U prvi dan prijesnaca pristupiše učenici k Isusu govoreći: Gdje hoćeš da ti pripravimo blagovati Vazam?... I učiniše učenici kako im naredi Isus i pripraviše Vazam. A kad bi uvečer sjede za trpezu s dvanaesticom učenika svojih... I otpjevavši hvalu iziđoše na goru Maslinsku« (Mt, 26, 17 i sl.). U bogoštovnoj zajednici Kristove žrtve na križu bila je Kristova majka Marija, a od apostolâ samo Ivan. No bile su ondje i mnoge žene. »Među njima bijaše Marija Magdalena i Marija majka Jakovljeva i Josipova te majka sinova Zebedejevih« (Mt 27, 56).

Na dan Kristova uzašašća na nebo sabrala se osobita bogoštovna zajednica u kojoj su bili svi apostoli. »Bili su jednodušno postojani u molitvi sa ženama i s Marijom, majkom Isusovom, i s braćom njegovom« (Dj 1, 14). Po silasku Duha Svetoga to je bogoštovna zajednica postala proročka zajednica koja je »na različitim jezicima navješćivala veličanstvena djela Božja« (Dj 2, 10). — Kako se je iz prvih Duhova forimirala kršćanska liturgijska zajednica, jezgrovito je opisano u Djelima apostolskim: »Koji su primili propovijed krstiše se i pridruži im se u onaj dan oko tri tisuće duša. Oni bijahu postojani u nauci apostolskoj, zajednici bratskoj, lomljenju kruha i molitvama... I svi koji vjerovali bijahu zajedno i imali su sve zajedničko... I svaki dan bijahu jednodušno u hramu. I lomeći kruh po kućama primali su hranu s radošću i priprosta srca. Hvalili su Boga imajući ljubav u svega naroda« (Dj 2, 41 i sl.). Nedostatak jednodušnosti i druge neke pojave nesklada u liturgijskoj zajednici Korinta pokušao je ispraviti sv. Pavao: »Vaše sastajanje zajedno ne sličići više na blagovanje Gospodnje večere. Zar prezirete Crkvu

Božju? Što da vam rekнем? Da vas pohvalim? Za ovo vas ne mogu pohvaliti.. Zato su među vama mnogi slabi i mlohavi i drijemaju mnogi. Radi toga, braćo moja, kad se sastajete da blagujete, iščekujte jedan drugoga... da se na osudu ne sastajete. Ostalo ću urediti, kad dođem» (1 Kor 11, 22 i sl.).

1. Osobine liturgijske zajednice

Budući da riječ »liturgija« znači po prilici »zajedničko djelo«, čini se da su suviše dvije riječi u izrazu »liturgijska zajednica«. Međutim, doista je potrebno da se istaknu obadvije riječi, jer je zaista kroz zadnjih nekoliko stoljeća vršenje liturgije bilo bez sudjelovanja kršćanske zajednice, a mnogi se sastanci kršćana održavaju bez liturgije. No u prvim stoljećima kršćanstva vidno je bilo drukčije. Gotovo da i nije bilo kršćanskog sastanka bez liturgije, a ni liturgije bez sudjelovanja kršćanske zajednice. Kod liturgije su svi vjernici aktivno sudjelovali. Redovno je bila na dan samo jedna Misa za pojedini grad ili šire područje. Na toj je Misi celebrant, i kler, i puk, a kasnije i kor, vršio svoju posebnu ulogu. Svi bi se prisutni preko Mise javno i svečano pričestili. I bogoslužje pojedinih sakramenata vršilo se redovno uz sudjelovanje zajednice, već prema naravi svakog pojedinog sakramenta.

Poslije dekadence zadnjih stoljeća, naše je stoljeće obilježeno milosnim buđenjem žive svijesti da svi vjernici sakupljeni na bogoslužju čine jedinstvenu, dobro organiziranu, sakralnu zajednicu. U svoje vrijeme uočio je to vatreni pobornik liturgijskog apostolata Romano Guardini i ovako uskliknuo: »Zbiva se događaj od neshvatljive važnosti i poput radosne pjesme širom svijeta odjekuje blaga vijest: U dušama se budi Crkva!«

II. vatikanski sabor rasvijetlio je i istaknio najznačajniju osobinu kršćanske liturgijske zajednice: U svakoj liturgijskoj zajednici *Krist je prisutan*. »Prisutan je u misnoj žrtvi i u osobi službenika, osobito pod euharistijskim prilikama. Prisutan je po svojoj moći u sakramentima. Prisutan je u svojoj riječi, jer on govori kad se u Crkvi čita Sv. Pismo. Prisutan je kad Crkva moli i pjeva psalme, jer je sam obećao: Gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, tu sam ja među njima« (SC 8). Već i prije Koncila je papa Pio XII. definirao liturgiju kao »zajedničko bogoslužje čitavog otajstvenog tijela Kristova, to jest glave i udova« (»Mediator Dei«, DP, 103). U liturgijskoj zajednici vjernici potpuno doživljuju i drugima očituju Kristov misterij (usp. SC 2). »Ljudi se krštenjem uključuju u Kristovo vazmeno otajstvo: s njim suumrli, suukopani i suuskrsnuli, primaju duh posinjenja u kojem vapijemo Abba! Oče! te postaju pravi klanjaoci kakve Otac traži. Na sličan način kad god blaguju Gospodnju večer, navješćuju smrt Gospodnju dok on ne dođe« (SC 6).

Kristova zajednica sveopća Crkva, i bilo koja manja kršćanska zajednica, ne može se potpuno formirati ako se ne formira kao liturgijska zajednica, posebno kao zajednica okupljena na slavlje Euharistije (usp. PO 6).

I najskromnija liturgijska zajednica vjernika na vidljiv način predočuje ljudima Kristovu crkvu. »Tako je u određeno vrijeme i na određenom mjestu prisutna sveopća Crkva, a naročito u nedjeljnom zajedničkom slavljenju« (Inst. gen. Missalis Romani, br. 75). »Liturgijski čini nisu privatni čini nego su bogoslužje cijele Crkve. Stoga ti čini pripadaju čitavom tijelu Crkve, te ga očituju i na nj se odnose, a na različit način su svojstveni pojedinim njegovim udovima prema raznolikosti redova, služba i djelatnog učešća« (SC 26).

Svi Kristovi vjernici sudjeluju stvarno u njegovoj svećeničkoj i proročkoj službi. Kako se upravo u liturgijskoj zajednici potpuno očituje vršenje te službe, razjasnio je biskup F. Franić u predavanju »Laičko svećenstvo temelj sudjelovanja u liturgiji«, održanom 1. rujna 1954. na liturgijskom sastanku u Splitu.

Kad se sve ovo ima pred očima, onda nije ništa čudnovato da je II. vatikanski sabor kao cilj cjelokupnog kršćanskog apostolata i pastorizacije postavio: *dovesti ljude da sudjeluju u liturgijskoj zajednici* (usp. SC 10).

2. Liturgijska zajednica u slavlju Euharistije i sakramenata

Uporedo s razvitkom nastojanja oko liturgijske reforme u našem stoljeću raslo je i zanimanje cijelog kršćanstva za istinu da svi kršćani zajedno s Kristom čine jedno otajstveno tijelo. Proučavanje liturgijskih molitava probudilo je ljubav i zanimanje za crkvenu zajednicu, a jednako je i nova ljubav prema Crkvi bila najpodesnije tlo za razvoj liturgijske obnove. Doista svijest o jedinstvu svih kršćana dolazi najpotpunije do izražaja u liturgiji. Crkveno je učiteljstvo izrazilo mnogo puta radost zbog buđenja ove svijesti i življega njenog izražavanja u liturgijskoj molitvi. Posebno je to učinio papa Pio XII. u enciklikama »Mystici corporis« i »Mediator Dei«.

Kršćanski duh zajedništva najbolje se odgaja i ispoljuje u bogoslužju euharistijske žrtve i sakramenata. Kao što je liturgija bila u početku kršćanstva, tako ona i u naše vrijeme sve više i više postaje škola učenika Gospodnjih, posebno škola prve kršćanske kreposti — *škola ljubavi*.

Po Euharistiji se Crkva sjedinjuje, živi i raste. U misteriju Gospodnje večere tijesno se združuju svi članovi zajednice (usp. LG 26).

Kršćani potpuno ulaze u crkvenu zajednicu tek po Euharistiji, i upravo Euharistija daje savršenost kršćanskoj povezanosti u bogoslužju. »Svi sakramenti i djela apostolata, kao i sve crkvene službe, tijesno su

povezani s Euharistijom i prema njoj su usmjereni. Presveta Euharistija, naime, sadrži svekoliko duhovno dobro Crkve, samoga Krista, naš Vazam i živi Kruh... Vjernici već obilježeni krstom i potvrdom primanjem Euharistije posvema urastaju u Kristovo tijelo» (PO 5).

Grčki i latinski nazivi za Pričest »sinaksis« i »communio« izražavaju dobro organiziranu bogoštovnu zajednicu, pa su se upotrebljavali ne samo za primanje Pričesti nego i za cjelokupni misni obred, a mogu se doista sasvim dobro upotrebljavati za svaki bogoštovni sastanak kršćanske zajednice.

U prvom dokumentu II. vatikanskog sabora daje se velika važnost komunitarnom, zajedničkom, vršenju liturgije: »Kad god obredi prema svojoj vlastitoj naravi traže zajedničko slavlje, sa sudjelovanjem i dje-latnim učešćem vjernika, neka se naglasi da mu se ima dati prednost, koliko je moguće, pred pojedinačnim i nekako zasebnim. To naročito vrijedi za misno slavlje, iako svaka Misa ima uvijek javni i društveni značaj, te za slavlje sakramenata« (SC 27).

3. Mnogostruko lice Crkve

Indijska spasiteljica Santa Rama Rau napisala je knjigu »1001 lice Indije«. I Kristova Crkva, premda je jedna i jedinstvena, ima mnogostruko lice. Posebne karizme pojedinih patrijarhalnih Crkava, a više-manje i pojedinih biskupija, došle su do izražaja i u liturgijskim posebnostima. Jeruzalemska Crkva bila je obilježena izvanrednom karizmom zajedništva, koja se do danas sačuvala jedino u redovničkim zajednicama: »Velika milost bijaše na svima njima, a nijedan od njih nije bio oskudan, jer svi koji su imali njive i kuće prodavali su i donosili su apostolima novce od onoga što su prodali. A davalo se svakome koliko je tko trebao« (Dj 4, 33—35). Crkva u Antiohiji bila je obilježena karizmama proroštva i učiteljstva. Među prorocima i učiteljima bijahu Barnaba i Pavao. Tu su se najprije Gospodnji učenici prozvali kršćanima (usp. Dj 11, 26 i 13, 1). Carigradska se Crkva diči da ju je osnovao prvopozvani apostol Andrija, koji je Kristu doveo svoga brata Petra. Rimska je Crkva uz naslijeđstvo prvaka apostolskoga obilježena posebno velikim brojem mučenika »ager fertilis hujus generis florum« (Rimski martirologij na dan Rimskih prvomučenika, 30. VI.). I tako redom od najslavnijih do najskromnijih Crkava.

To me potiče da ovdje istaknem kako Crkva ima posebno lice ne samo u svakoj biskupiji, nego još daleko osobitije u svakoj redovničkoj zajednici. Doista se lice Crkve Male braće više razlikuje npr. od lica šibenske Crkve nego što se lice šibenske Crkve razlikuje od lica splitsko-makarske Crkve. Redovnička se zajednica s pravom može zvati Crkva, jer je to kršćanska pravna i liturgijska zajednica. Taj izraz je ušao i u liturgijske knjige. Tako pjevamo »Hunc sanctus praelegerat in

patrem quando praeerat Ecclesiae minori» (I. Večernja na blagdan Sv. O. Franje). Još je značajnije ono što je istaknuto o sv. Bedi Časnom: »Natus est in territorio monasterii Wiremuthensis« (Liturgia Horarum, 25. V.).

I franjevačka Crkva presv. Otkupitelja obilježena je osobitim kariz-
mama. Među ostalim u toj je Crkvi nikao Gospin plač fra Petra Kneževića
i Muka Isukrstova fra Tome Babića. U vezi s nastojanjem da se na našim
franjevačkim župama formira franjevačka zajednica, upozoravam na pra-
vno i činjenično stanje da se ne samo u franjevačkim samostanima nego i
u franjevačkim župama ima vršiti liturgija prema franjevačkom kalenda-
ru, franjevačkom misalu i franjevačkom ritualu. Budući dakle da svi vjer-
nici u franjevačkim župama sudjeluju u franjevačkoj liturgiji, nije potre-
bno dokazivati da svi oni ipso facto pripadaju *franjevačkoj liturgijskoj
zajednici*.

Kao i franjevačke tako i druge redovničke zajednice imaju svojih litur-
gijskih vlastitosti. Stoga možemo s pravom govoriti o raznim *redovničkim
liturgijskim zajednicama*.

Može se netko boriti protiv takvog činjeničkog stanja, može netko
i dokazivati da treba biti protivno, mogu se i sami redovnici odreći
svoje liturgijske vlastitosti (kao što se doista sve više odriču!), ali im to
ne služi na čast. Treba naime znati da liturgijske i druge vlastitosti po-
jedinih crkvenih zajednica nisu protiv jedinstva Kristove Crkve već
izražaj njezina duhovnog bogatstva.

4. Zemaljska i nebeska liturgijska zajednica

Liturgijska zajednica vjernika ovdje na zemlji upućuje nas prema
zajednici na nebesima, gdje će biti ispravljeni svi nedostaci s kojima
je nužno spojeno sve zemaljsko, pa i bogoštovlje. Po onom što je bo-
žansko u zemaljskoj liturgiji mi zapravo već ulazimo u nebesku litur-
giju. »Naše sjedinjenje s nebeskom Crkvom ostvaruje se na najpleme-
nitiji način kad osobito u svetoj liturgiji, u kojoj sila Duha Svetoga dje-
luje na nas po sakramentalnim znakovima, bratskim klicanjem pjevamo
hvale božanskog veličanstva i svi otkupljeni Kristovom krvlju, od sva-
kog plemena i jezika, puka i naroda, i u jednu Crkvu skupljeni, veli-
čamo jednom pjesmom hvale trojedinoga Boga« (LG 50).

Misao na provizornost zemaljskog života napunja nas malodušnošću,
ali također i oduševljenjem za besmrtnim životom. Jednako nas tako
malodušnošću napunja provizornost zemaljske Crkve, njezine liturgije
i njezinih ustanova. Prestali su već davno liturgijske zajednice vjernika
Crkve u Pergamu, Tiatiri, Laodiceji... Prestala je liturgijska zajednica
slavne akvilejske patrijaršije. Jednako će tako prestati i današnje po-
jedine crkvene zajednice. No, zemaljsko djelovanje tih zajednica već je

stvarni početak nebeske liturgijske zajednice, jedne jedine slavne Crkve u kojoj neće biti posebnog hrama (Otkr 21, 22) ni posebnih liturgijskih sastanaka.

Suvremena spisateljica E. Löhr piše: »U stvarnosti svetih misterija jedno je te isto prošlost i budućnost. Crkva jednako živi od onoga što je bilo i od onoga što će biti. Otvorena su vrata kroz koja Kristovi vjernici stupaju u budući svijet. Obećanje se poistovjetuje sa stvarnošću. Dah besmrtnog proljeća piri prema granici svetog vremena koja je zamrzla od zemaljske zime. Već pupa smokvina grana! To nam je znak da je budući vijek već na vratima. Na neki način mi smo već u njemu. Svjetlo Paruzije obasjava preobraženo lice Crkve, koja diže svoje ruke da bi pobrala plodove spasenja« (Das Herrenjahr).

* * *

Bogoslužje svakog pojedinog vjernika treba uskladiti i s bogoslužjem zajednice u kojoj treba da »svak vrši svoju službu i čini sve ono i samo ono što na nj spada« (SC 28). Bogoslužje svake pojedine Crkve treba uskladiti s bogoslužjem sveopće Crkve u »skladnu i milu pjesmu hvale Bogu našem« (Ps 146).

I poslije Sabora, jednako kao i prije njega, aktualan je vapijući glas pape Pija XII:

»Nikada nemojte klonuti duhom zbog nastalih poteškoća, nikad neka ne smalakše vaša pastirska revnost. Trubite u trublju na Sionu, sazivljite zbor, sakupljajte narod, posvećujte Crkvu, sabirajte starce, kupite dječicu i mališe koji su na prsima. Svim silama nastojte da vjernici posvuda grnu u crkve i oko oltara i da se kao živi udovi sjedine sa svojom božanskom Glavom, okrijepljuju milostima sakramenata te zajedno s njime i po njemu vrše uzvišenu žrtvu i daju dužnu hvalu vječnomu Ocu!« (»Mediator Dei«).